

УДК 338.46 (477.83)

Г. П. Вислободська,
асистент кафедри статистики та аналізу,
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

СТАН РИНКУ ВИРОБНИЧИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПОСЛУГ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

H. Vyslobodska,
assistant of Statistics and Analysis Department,
Lviv National Agrarian University

STATE AND PROSPECTS OF THE MARKET PRODUCTION OF AGRICULTURAL SERVICES LVIV REGION

У статті дано визначення понять виробничі послуги та ринок виробничих сільськогосподарських послуг. Проаналізовано структуру ринку виробничих сільськогосподарських послуг Львівської області, динаміку обсягів споживання виробничих послуг сільськогосподарськими підприємствами Львівської області. Визначено чинники, що впливають на розвиток ринку виробничих сільськогосподарських послуг регіону. Здійснено аналіз та динаміку зміни наявності технічних засобів сільськогосподарських підприємств Львівської області, що використовуються для надання виробничих сільськогосподарських послуг. Вказано суб'єкти ринку виробничих послуг та визначено їх роль. Виділено особливості притаманні лише виробничим послугам в галузі сільського господарства. Показана залежність обсягів залучення виробничих послуг від загальних обсягів посівних площ у рослинництві та поголів'я в галузі тваринництва. Визначено поняття виробничого аутсорсингу та визначено його місце в діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

The article defines the concepts of production services and agricultural production services market. The structure of the agricultural production services market in Lviv region and the volume dynamics of the use of production services by agricultural enterprises of Lviv region have been analysed. The factors influencing the development of the agricultural production services market in the region have been determined. The analysis of the dynamics of change and availability of technical means of agricultural enterprises in Lviv region used to provide agricultural production services have been realized. The subjects of production services market have been referred and their role has been determined. The features inherent to manufacturing services in the field of agriculture have been highlighted. Dependence volumes of production services from the total amounts of acreage in crop and livestock in livestock industry have been shown. The concept of production outsourcing and its role in the activities of agricultural manufacturers have been determined.

Ключові слова: послуга, виробничі послуги, ринок послуг, сільськогосподарське підприємство, тенденції розвитку.

Key words: services, production services, services market, agricultural enterprise, development trends.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день спостерігається стрімке зростання ролі сфери послуг в економіці. Сільське господарство є однією з найперспективніших галузей економіки України, оскільки воно забезпечує населення продуктами харчування, а промисловість сировиною. Обов'язковим елементом процесу виробництва сільськогосподарської продукції є використання виробничих послуг. Тому питання визначення стану ринку виробничих сільськогосподарських послуг, ролі та специфіки діяльності сільськогосподарського підприємства у цій сфері є доволі актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням дослідження ринків та формуванню послуг в галузі сільського господарства приділяло увагу багато вчених-економістів, серед яких можна виділити Ф. Котлера, А. Хоскінга, К. Макконелла, П. Мосіюка, О. Крисального, Л. Мармуль, І. Карпенка, Г. Абрамовути ін. Слід зазначити, що в основному їх публікації стосуються ринку послуг загалом, висвітлюють взаємозв'язки ринку послуг та аграрного сектору економіки, але у них не достатньо уваги приділяється такій частині цього ринку, як ринок виробничих сільськогосподарських послуг.

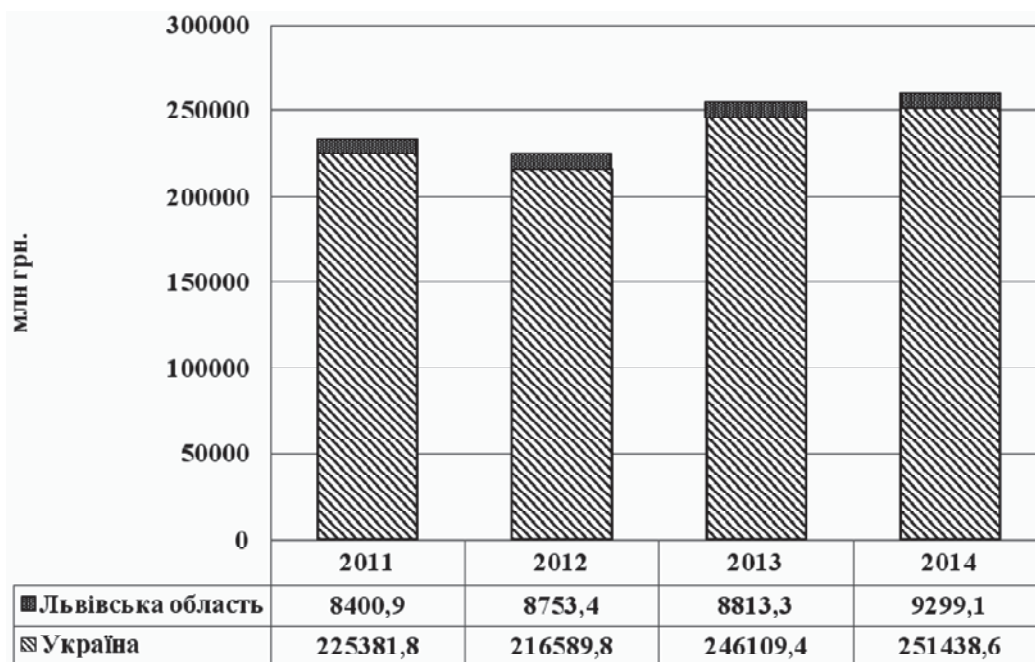

Рис. 1. Виробництво валової продукції сільського господарства України

Джерело: дані Статистичних збірників Головного управління статистики у Львівській області [1; 12; 13].

Враховуючи значення виробничих послуг в процесі виробництва сільськогосподарської продукції актуальним є дослідження стану ринку виробничих сільськогосподарських послуг.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Головною метою цієї роботи є висвітлити та проаналізувати стан ринку виробничих сільськогосподарських послуг, виявити тенденції й закономірності його розвитку. Об'єктом дослідження є ринок виробничих сільськогосподарських послуг Львівської області. Предметом наукового дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти організації діяльності сільськогосподарських підприємств у на ринку виробничих послуг.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Галузь сільського господарства є однією з найважливіших складових економіки України загалом, та Львівської області зокрема. Питома вага Львівської області у загальнодержавному виробництві продукції сільського господарства у 2014 р. становила 3,7%, тобто зайняла 14 місце, а в Західному регіоні є одним із лідерів агровиробництва.

На рисунку 1. показано динаміку виробництва сільськогосподарської продукції в Україні та Львівській області за 2011—2014 рр. Дані представлені на рисунку свідчать про зростання обсягів виробництва продукції сільського господарства як в Україні загалом, так і Львівській області зокрема.

Для виробництва сільськогосподарської продукції виробничі послуги мають особливе значення, так як являються невід'ємною його частиною. Технологічний процес виробництва сільськогосподарської продукції включає залучення виробничих сільськогосподарських послуг на всіх етапах його здійснення.

Ринок виробничих сільськогосподарських послуг — це сукупність суб'єктів господарювання — виробників і покупців послуг, необхідних інфраструктурних підрозділів, взаємодіючих у межах певної території у зв'язку й з приводу купівлі-продажу послуг [6; 14].

Виробничі сільськогосподарські послуги — це особливий вид послуг, оскільки без них неможливе виробництво сільськогосподарської продукції. За значенням для процесу виробництва їх можна поставити в один ряд із матеріальними ресурсами, оскільки, скажімо, без оранки, садіння та збирання урожаю неможливо отримати кінцевий результат — готову сільськогосподарську продукцію.

Структурно ринок виробничих сільськогосподарських послуг складається з таких основних груп технологічних операцій:

- основний обробіток ґрунту;
- передпосівний обробіток ґрунту та сівба (садіння);
- догляд за посівами;
- збирання урожаю та підготовка продукції до первинної реалізації.

Кожна з цих груп складається з ряду технологічних процесів — виробничих послуг, що

Таблиця 1. Посівні площі сільськогосподарських культур та поголів'я тварин у Львівській області

Культура / Вид тварин	Роки				2013 р. До 2011 р., %
	2 011 р.	2 012 р.	2 013 р.	2 014 р.	
Зернові та зернобобові	266,3	289,8	302,9	303,7	114,0
Цукрові буряки	17,3	19,4	16,3	15,8	91,3
Соняшник	1,1	2,6	8,1	14,4	1309,1
Картопля	96,5	97,1	94,6	95,2	98,7
Овочі	24,5	24,7	24,3	24,4	99,6
Кормові культури	107,0	105,3	100,7	97,2	90,8
ВРХ	237,6	250,5	240,4	210,3	88,5
Свині	287,3	306,3	334,7	340,0	118,3
Вівці та кози	25,3	28,6	31,8	31,3	123,7
Птиця	8474,8	8826,1	9063,1	8682,8	102,5

Джерело: сформовано автором за даними [12; 13].

застосовуються в виробничому процесі в аграрній галузі.

Обсяги споживання виробничих послуг в сільському господарстві залежать в першу чергу від площ, на яких вирощуються сільськогосподарські культури в рослинництві та поголів'я у тваринництві. Тому доцільно буде проаналізувати динаміку зміни посівних площ та поголів'я тварин у Львівській області (табл. 1).

Дані таблиці 1 свідчать про збільшення у 2014 році порівняно з 2011 роком виробництва зернових та зернобобових культур, вирощування свиней, овець, кіз та птиці. Спостерігається значне зростання, на 1209,1 %, вирощування соняшника. Відповідно виникає потреба у використанні виробничих послуг, які необхідні для виробництва саме цих видів сільськогосподарської продукції.

Весь процес виробництва продукції в сільському господарстві здійснюється відповідно до технологічних карт вирощування сільськогосподарських культур та технологічних карт.

Технологічна карта являє собою внутрішньогосподарський документ, в якому здійсню-

ються розрахунки планових технологічних операцій, необхідних для вирощування культури чи групи тварин, вказано обсяги, строки та порядок виконання цих операцій. Технологічні карти містять розрахунки техніко-економічних показників по кожній здійснюваній операції (зокрема затрати праці, витрати палива, продуктивність, кількість нормо-змін, умовних еталонних гектарів тощо) [3, с. 273].

Слід зазначити, що в основному операції на ринку виробничих сільськогосподарських послуг здійснюються в галузі рослинництва.

Послуги можуть надаватися вручну і механізованим способом. Серед механічних засобів виробництва машинно-тракторний парк у сільському господарстві займає особливе місце. Склад машинно-тракторного парку повинен відповідати виробничій спеціалізації господарства, оскільки для виробництва певних видів продукції необхідна відповідна система машин [1, с. 68].

В останні десятиліття спостерігається скорочення технічного оснащення сільськогосподарських підприємств, за окремими видами тех-

Таблиця 2. Наявність тракторів, основних сільськогосподарських машин у сільськогосподарських підприємствах Львівської області (на кінець року, тис. шт.)

Показник	2000	2005	2012	2013	2014	2014 р. до 2000 р., %
Наявність тракторів усіх марок	10345	5808	2629	2442	2346	22,7
Сівалок	2894	1800	861	815	773	26,7
Картопледжалок	333	208	125	98	106	31,8
Зернозбиральних комбайнів	2598	1701	756	654	576	22,2
Кукуруддозбиральних комбайнів	41	17	10	8	10	24,4
Кормозбиральних комбайнів	661	365	101	90	87	13,2
Льонозбиральних комбайнів	214	122	20	17	15	7,0
Картоплезбиральних комбайнів	172	84	43	32	38	22,1
Бурякозбиральних машин	417	247	62	41	51	12,2
Доїльних установок та агрегатів	921	402	225	195	239	26,0
Роздавачів кормів для великої рогатої худоби	230	83	30	27	83	36,1
Транспортерів для прибирання гною	2089	898	346	299	328	15,7
Всього енергетичних потужностей (тис. к.с.)	3300	1786	6171	7661	7940	240,6

Джерело: сформовано на основі показників [4; 5].

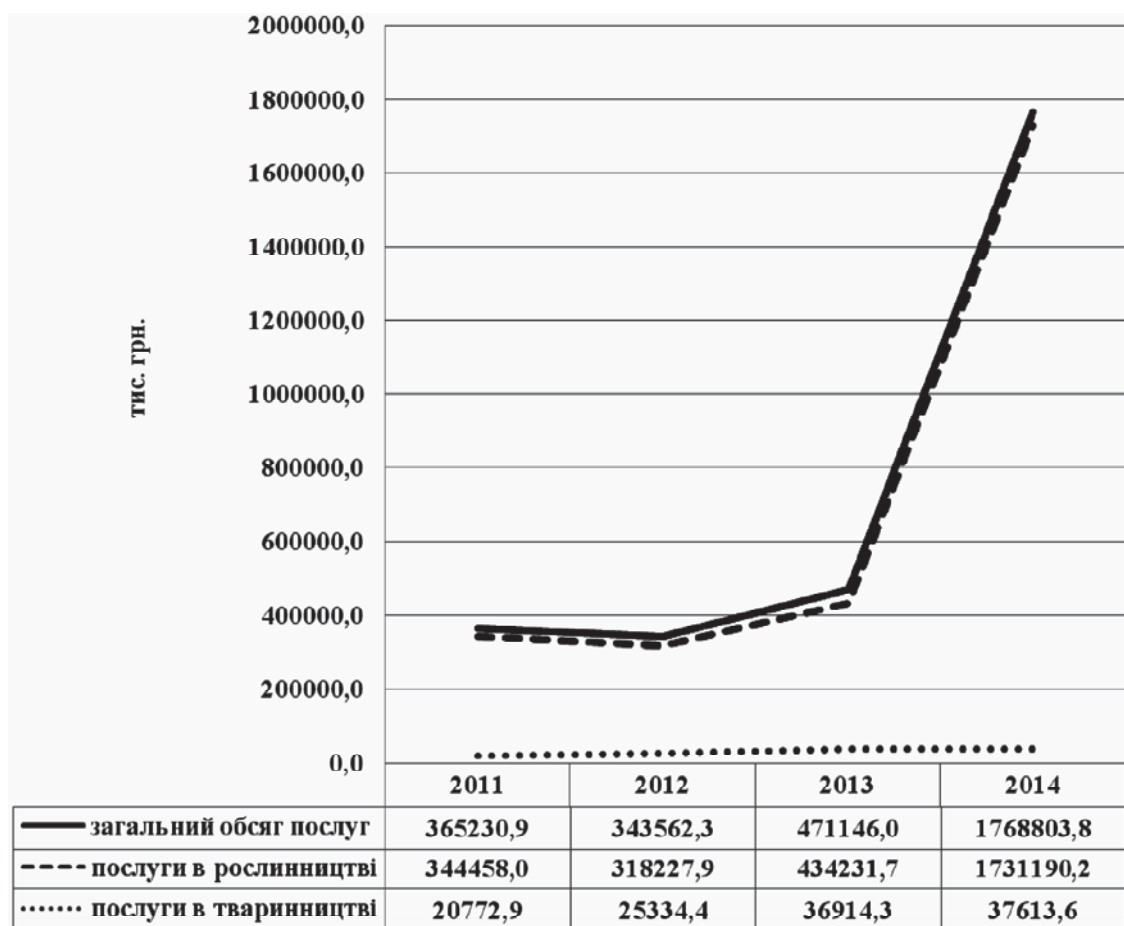

Рис. 2. Обсяги залучення виробничих послуг сільськогосподарськими підприємствами Львівської області

Джерело: сформовано автором на основі [2; 7; 8; 9; 10].

ніки цей показник зменшився у 20 разів і більше. Динаміку зміни наявності сільськогосподарської техніки у сільськогосподарських підприємствах Львівської області представлено в таблиці 2.

Дані таблиці 2 свідчать, що спостерігається істотне зменшення кількості сільськогосподарської техніки, проте загальний обсяг наявних у сільськогосподарських підприємствах енергетичних потужностей зріс майже у 2,5 рази. Це пояснюється тим, що у старій морально зношеній техніці завершився строк експлуатації, а нова придбана техніка має більші потужності.

Загалом ведення сільськогосподарської діяльності характеризується використанням великої кількості різноматінтих технологій та комплексів машин для виробництва продукції сільського господарства, для придбання та утримування в робочому стані яких необхідно залучати значну кількість фінансових ресурсів. Недостатність ресурсів для придбання техніки і можливостей самостійно забезпечувати свої потреби у виробничих сільськогосподарських

послугах робить незахищеними покупців цих послуг.

Для вирішення питання недостатності власних можливостей покриття потреб у виробничих сільськогосподарських послуг сільськогосподарські товаровиробники залучають послуги зі сторони. Все більшого поширення набуває явище під назвою "виробничий аутсорсинг".

Виробничий аутсорсинг пов'язаний з передачею частини виробничих завдань та функцій, а іноді і повного виробничого циклу пов'язаного з виробництвом продукції на виконання сторонній організації [11]. Обсяг залучених виробничих послуг сільськогосподарськими підприємствами представлено на рисунку 2.

Окрім сільськогосподарських підприємств суб'єктами ринку виробничих сільськогосподарських послуг виступають:

- держава;
- господарства населення;
- кооперативи;
- фізичні особи-підприємці;
- Підприємства-юридичні особи, що не є сільськогосподарськими товаровиробниками.

Для ринку виробничих сільськогосподарських послуг характерний ряд особливостей:

— Виробничі сільськогосподарські послуги є одним із основних компонентів виробничої діяльності всіх без винятку суб'єктів господарювання аграрної сфери;

— Виробничі сільськогосподарські послуги стоять на одному рівні із засобами і ресурсами виробництва, беруть безпосередню участь у виробничому процесі, а свою вартість переносять на вартість готової сільськогосподарської продукції.

— В умовах ринкової економіки діяльність з надання виробничих послуг є одним із додаткових джерел отримання доходів сільськогосподарськими підприємствами.

— Надання виробничих сільськогосподарських послуг прив'язано до землі, здійснюється на певній конкретній території.

— Виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських підприємств має чітко виражений зональний характер і розвинуту галузеву спеціалізацією. Котра в сільському господарстві полягає в диференціації напрямів виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання залежно від їх територіального розташування та поділу галузі на окремі види виробництва. Таким чином, споживання того чи іншого виду виробничої сільськогосподарської послуги залежить від спеціалізації господарства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, виробництво сільськогосподарської продукції неможливе без застосування виробничих сільськогосподарських послуг. Потреба у виробничих послугах, що споживаються сільськогосподарськими товаровиробниками залежить в першу чергу від спеціалізації, посівних площ у рослинництві та поголів'я у тваринництві.

Ринку виробничих сільськогосподарських послуг характерні свої непритаманні іншим ринкам особливості, зокрема прив'язаність процесу надання-споживання до території та необхідність застосовувати виробничі послуги лише в чітко визначеній послідовності.

Література:

1. Валова продукція сільського господарства України: стат. бюлетень [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — К., 2015. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm

2. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. — Режим

доступу: www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/year/2012/t049912_7.pdf

3. Експлуатація машин і обладнання: навчальний посібник / Ружицький М.А., Рябець В.І., Кіяшко В.М. та ін. — К.: Аграрна освіта, 2010. — 617 с.

4. Наявність тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей у сільськогосподарських підприємствах Львівської області на 1 січня 2014 року / Статистичний бюлетень / ЛЬВІВ — 2014

5. Наявність тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей у сільськогосподарських підприємствах Львівської області на 1 січня 2015 року / Статистичний бюлетень / ЛЬВІВ — 2015.

6. Обслуговування та напрямки його розвитку в аграрному секторі економіки Атамас О.П. Сутність виробничого [Електронний ресурс]. // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2012_2/2-2012-13.pdf

7. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області за 2011 рік Форма № 50-сг.

8. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області за 2012 рік Форма № 50-сг.

9. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області за 2013 рік Форма № 50-сг.

10. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області за 2014 рік Форма № 50-сг.

11. Партин Г.О. Основні види аутсорсингу та їх застосування в управлінні діяльністю підприємства / Г.О. Партин, О.В. Дідух // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. — 2011. — С. 637—638.

12. Статистичний збірник "Валова продукція сільського господарства Львівської області" — 2014.

13. Сільське господарство Львівської області. Статистичний збірник. — Львів, 2014.

14. Чернюк Л.Г. Виробнича інфраструктура АПК України: стан та перспективи розвитку / Л.Г. Чернюк, Л.С. Афанасьєва. — К.: РВПС НАН України, 2000. — 101 с.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Gross agricultural output in Ukraine: Stat. bulletin", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm (Accessed 20 May 2016).

2. Main Department of Statistics in the Lviv region (2016), "Livestock 1995-2015", available at: www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/year/2012/t049912_7.pdf (Accessed 20 May 2016)

3. Ruzhyts'kyj, M.A. Riabets', and V.I. Kiiashko, V.M. (2010), Ekspluatatsiia mashyn i obladnannia [Exploitation of machines and outfitting], Ahrarna osvita, Kyiv, Ukraine.

4. Main Department of Statistics in the Lviv region (2014) "The presence of tractors, agricultural machinery and power capacities in agricultural enterprises of Lviv region on January 1, 2014" [Statistical yearbook], Derzhkomstat, Lviv, Ukraine.

5. Main Department of Statistics in the Lviv region (2015) "The presence of tractors, agricultural machinery and power capacities in agricultural enterprises of Lviv region on January 1, 2015" [Statistical yearbook], Derzhkomstat, Lviv, Ukraine.

6. Atamas, O.P. (2012), "The servicing and development directions in agrarian economy sector", available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchetei/2012_2/2-2012-13.pdf (Accessed 19 May 2016).

7. Main Department of Statistics in the Lviv region (2012), Osnovni ekonomichni Osnovni ekonomichni pokaznyky roboty sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv L'vivs'koi oblasti za 2011 rik Forma № 50-sh [Main economic indicators of agricultural enterprises of Lviv region 2011], Lviv, Ukraine.

8. Main Department of Statistics in the Lviv region (2013), Osnovni ekonomichni Osnovni ekonomichni pokaznyky roboty sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv L'vivs'koi oblasti za 2012 rik Forma № 50-sh [Main economic indicators of agricultural enterprises of Lviv region 2012], Lviv, Ukraine.

9. Main Department of Statistics in the Lviv region (2014), Osnovni ekonomichni Osnovni ekonomichni pokaznyky roboty sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv L'vivs'koi oblasti za 2013 rik Forma № 50-sh [Main economic indicators of agricultural enterprises of Lviv region 2013], Lviv, Ukraine.

10. Main Department of Statistics in the Lviv region (2015), Osnovni ekonomichni Osnovni ekonomichni pokaznyky roboty sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv L'vivs'koi oblasti za 2014 rik Forma № 50-sh [Main economic indicators of agricultural enterprises of Lviv region 2014], Lviv, Ukraine.

11. Partyn, H.O. and Didukh, O. V. (2011), "The main types of outsourcing and application management of enterprise", Lviv Polytechnic

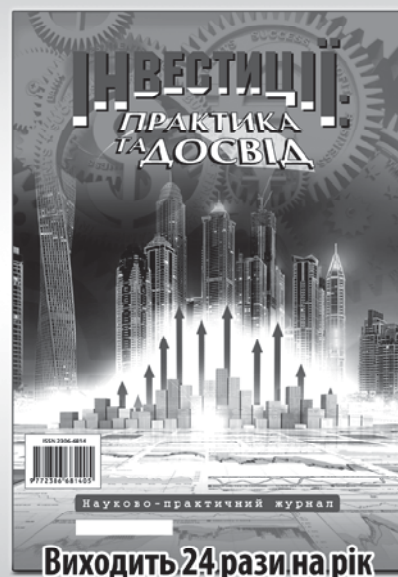
National University Institutional Repository, pp.6 37—638.

12. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Valova produktsiia sil's'koho hospodarstva L'vivs'koi oblasti 2014. Statystychnyj zbirnyk" [The gross output of Lviv region agriculture. Statistical yearbook], Derzhkomstat, L'viv, Ukraine.

13. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Sil's'ke hospodarstvo L'vivs'koi oblasti 2014. Statystychnyj zbirnyk" [Lviv region agriculture. Statistical yearbook], Derzhkomstat, L'viv, Ukraine.

14. Cherniuk, L.H and Afanas'ieva, L.S. (2000), Vyrobnycha infrastruktura APK Ukrainy: stan ta perspektyvy rozvytk [The production infrastructure of APC Ukraine: state and development prospects], RVPS NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 27.05.2016 р.*

**ІНВЕСТИЦІЇ.
ПРАКТИКА
ТА ДОСВІД**
www.investplan.com.ua

Передплатний індекс: 23892

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ